

עשיית העגל - עבודה זרה !?

תנוצית שיחה לפר' כי תשא - לקו"ש חי"א (שיחה א)

וסברו שגם הם ביכולתם לעשות 'ממוצע' כדוגמת עגל הזהב.⁸

ביאור זה מסביר גם כיצד אהרן עשה את העגל⁹ בידיו הקדושות: כי כוונתם בזה (בתחילה) לא היתה לעבודה-זרה חס-ושלום, אלא כדי שישמש 'ממוצע' ביניהם לקב"ה - במקום משה (על-דרך עניין הכרובים). אלא שלאחר מכן נגררו ועשוהו לעבודה-זרה, ויוצא איפוא שמה שאהרן עשה - אין זה עבודה-זרה.

בתורת החסידות מבואר¹⁰, שכל החטאים לרבות עבודה-זרה (שעניינם הוא פירוד והתחלקות) משתלשלים ומגיעים מעניין ההתחלקות שישנה בתורה - בכך שניתן לפרש עניין אחד בשני אופנים (ועד ש"שבעים פנים לתורה"). וההסברה בזה: כשיהודי לומד עניין שיש בו מספר פירושים, ישנה נתינת מקום לסטייה מרגש האחדות שבתורה, וזהו השורש והמקור הראשוני לכל החטאים ועד לחטא של עבודה-זרה (על-ידי ריבוי השתלשלות, כמובן).

ולכן: כאשר יש ליהודי חסרון באמונה וקבלת-עול - ישנו חשש שיוכל הוא לרדת אט אט מדרך התורה, ועד לחטא של עבודה-זרה. אך כאשר הקבלת-עול אצלו מאירה בשלמות - אזי תמיד ירגיש את האחדות הפשוטה שבתורה, ואין כל חשש להידרדרות והיחלשות בתורה ומצוות. ואכן כך היה אצל הנשים והטף שלא נתנו מזהבם לעגל - כי האמונה והקבלת-עול האירו אצלם בעוצמה רבה.

⁸ ובפרט שנאסר להם לבנות כרובים בבית-הכנסת, כנאמר "אלוקי כסף ואלוקי זהב לא תעשו לכם" (רש"י כ, כ). שלכאורה, למה שיעלה על הדעת לעשות כרובים בבית-הכנסת שהתורה צריכה להזהיר על-כך? אלא מאחר שיש מקום להחשיב את הכרובים ל'ממוצע' בין ישראל לקב"ה, לכן היתה סברה לעשות 'ממוצע' כזה בבתי כנסיות, ועל-כך באה התורה להזהיר. ולפי שעם-ישראל באותה עת עדיין לא קיבלו ציווי על-זה, ולא ידעו על האיסור בעשיית 'ממוצע' של "אלוקי זהב" - לכן עשו את העגל כדי שישמש ל'ממוצע' ביניהם לקב"ה.

⁹ רש"י לב, ד - בפירושו השני שם.

¹⁰ ראה ספר המאמרים קונטרסים חלק א' עמ' 382 ואילך (ד"ה "על כן יאמרו המושלים").

אחד החטאים המרכזיים בתולדות עם-ישראל היה 'חטא העגל', ובקוראינו את השתלשלות המאורעות בפרשתנו, בולטת השאלה: הלא זמן קצר לפני כן עם-ישראל היו נוכחים במעמד עילאי של מתן-תורה, ובו היה גילוי אלוקי שאמר "לא תעשה לך פסל"¹, וכיצד איפוא עלה על דעתם ברגע כזה לעשות עבודה-זרה² !?

ההסבר לכך הוא: כוונתם המקורית של עם-ישראל היה למנות תחליף (לא לקב"ה, אלא) למשה רבנו, מאחר וטעו בחישוב הארבעים יום שמשה אמור היה לשוב אליהם להר סיני, וכטיעונם ונימוקם: "בושש משה לרדת מן ההר.. כי זה משה האיש.. לא ידענו מה היה לו"³, ומשום כך עשו את העגל⁴. אלא שלאחר מכן חלקם נסחפו יותר והחשיבו את העגל לעבודה-זרה ממש.

אך עדיין צריך להבין, איך עלה על דעתם שהעגל ישמש כתחליף ל"משה איש האלוקים" שעליו נאמר "אנכי עומד בין ה' וביניכם"⁵ - 'ממוצע המחבר' ביניהם לקב"ה !? על מה הם התבססו במעשה זה ?

ויש לומר שטעותם נבעה מציווי הקב"ה בדבר עשיית כרובי זהב⁶ (על-גבי הארון במשכן) שמשם יצא הקול האלוקי⁷ שהוא גם-כן כעין 'ממוצע', ובשל כך עם-ישראל טעו

¹ וזה 'התקבל' אצל עם-ישראל באופן של "רואים את הקולות" (שמות כ, טו וברש"י) [והתבאר זה בטוב טעם במסגרת זו לפר' יתרון].

² אמנם זה בא כתוצאה ממעשה שטן (שהראה להם "דמות חושך ואפלה וערבוביה" (רש"י לב, א)), אך מכל-מקום עדיין לא מובן כיצד עם שלם שהגיע לאחדות עם האלוקות בזמן מתן-תורה, נופל בתהום של עבודה-זרה - 'מאיגרא רמא לבירא עמיקתא' (בעשיית העגל).

³ שמות לב, א (ועד"ז בפסוק כג).

⁴ שיהיה במקום משה. ומה שאמרו לאהרן "עשה לנו אלוקים" - אין הכוונה לקב"ה אלא למנהיג ומורה-דרך כפי שמפרש רש"י בפרשות קודמות על תיבת "אלוקים" (לדוגמא: בדברי הקב"ה למשה "דאה נתתיך אלקים לפרעה" פירש רש"י "שופט ורודה").

⁵ דברים ה, ה.

⁶ ולמרות שעדיין לא הצטוו על-כך בפועל, מכל-מקום ידעו אודות עניינם וחשיבותם, שהרי יעקב 'גילה' להם "שעתיד הקב"ה לצוות אותם לעשות משכן במדבר" הכולל את עניין הכרובים (תרומה כו, טו ברש"י).

⁷ וכנאמר "ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות".